

УДК 371.21:371.011.31

Ірина ЛОПАТИНСЬКА,
orcid.org/0000-0003-4957-9845
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Донецького юридичного інституту
МВС України
(Кривий Ріг, Україна) irina.s.lopatinskaia@gmail.com

ДУХ (УКЛАД) ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЕМОЦІЙНО СПРИЯТЛИВИЙ ФОН ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті проаналізовано й визначено сутність, особливості укладу закладу вищої освіти як емоційно сприятливого фону для студентів і викладачів. Визначено основні характеристики емоційно сприятливого фону, а саме: культурні цінності студентського колективу, традиції, ритуали, символи, морально-етичні норми та манери поведінки всіх учасників освітнього процесу в закладі вищої освіти. Дух (уклад) закладу вищої освіти передбачає ефективну систему управління, що заснована на співпраці, взаємодії, взаємовпливі й взаємній мотивації.

Ключові слова: заклад вищої освіти, емоційно сприятливий фон, дух закладу вищої освіти, освітній процес.

Irina LOPATINSKAIA,
orcid.org/0000-0003-4957-9845
Candidate of Pedagogical Sciences
Associate Professor of the Foreign Languages Department
Donetsk Law Institute
of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
(Kryvyi Rih, Ukraine) irina.s.lopatinskaia@gmail.com

SPIRIT (MODE) OF HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT AS THE EMOTIONAL FAVORABLE BACKGROUND OF THE EDUCATIONAL PROCESS

In a changing socio-cultural situation, when instability in society, boundless freedom, is fueled by the values of a low culture of market self-organization, it is impossible to provide spiritual uplift and high professional skills of future specialists, so on the first place, in the educational process, is the socially certain person, his personality and spirituality. The teacher in the student group of higher education institution is subject to conditions favorable emotional atmosphere, subject to results and bears his responsibility for their development and formation.

The state of the emotionally favorable background of the higher education institution is determined by its orientation, recognition by the student group of cultural values, the culture of the organization of the educational process, including traditions, rituals, symbols, moral and ethical norms and behaviors, as well as the presence of "celebrities" in a higher education institution, a situation of success, a positive self image and the image of an educational institution.

The main characteristics of the spirit as an emotionally favorable background in the institution of higher education are:

- attitude to the higher education institution as a hole educational space, where the standards of pedagogical activity, behavior of teachers and cadets are reproduced; Innovative activities are carried out, the methodical provision of the pedagogical process aimed at the development of the team of cadets and their members is created;
- availability of the installation and positive motivation for training as an important factor of enriching the teacher's personality;
- implementation of purposeful, systematic preparation of teachers for the mastery of pedagogical theory and experience in providing an emotionally favorable environment for a group of students, formation of their readiness to provide the emotional climate in the team of cadets as an important characteristic of pedagogical professionalism;
- satisfaction of teachers with relationships, interaction, cooperation and co-creation in the course of preparation in the system of methodical work;
- the presence of a successful emotional state at different stages of training in the system of educational and methodological work of the institution of higher education;
- the orientation of the participants in the learning process to a positive result, the achievement of the projected goals and tasks;
- monitoring, evaluation and self-assessment of educational achievements, level of professionalism and character of a positive attitude in higher education institution. It is necessary to form an emotionally favorable way in the institute, which ensures the possibility of forming the general cultural competences of the graduate all-round personality development, as well as directly contributes to the mastering of the main educational program of the respective training field.

Key words: higher education institution, emotionally favorable background, spirit of education of higher education, educational process.

Постановка проблеми. В умовах мінливої соціокультурної ситуації, коли нестабільність у суспільстві, безмежна свобода підживлюються цінностями низької культури ринкової самоорганізації, неможливо забезпечити духовне піднесення й високу професійну майстерність майбутніх фахівців, на перше місце в освітньому процесі висовується соціально конкретна особистість, її індивідуальність і духовність. Емоційно сприятливий фон закладу вищої освіти визначається сформованістю індивідуальних інтелектуальних уподобань, свідомого залучення до взаємодії всіх суб'єктів студентського колективу. Тим самим діяльність студентського колективу повинна бути цілеспрямовано орієнтована не тільки на академічну підготовку його членів, організацію їхньої життєдіяльності в колективі, а й стимулювати особистісний розвиток і саморозвиток кожного його члена і студентського колективу загалом.

Викладач у студентському колективі закладу вищої освіти є суб'єктом умов, емоційно сприятливої атмосфери, суб'єктом результатів і несе на собі відповідальність за їх розвиток і становлення. Взаємодія викладача, студентського колективу й середовища в цілеспрямованій діяльності неможлива без вивчення та врахування специфіки всіх суб'єктів освітнього процесу. Тому велику увагу дослідники приділяють освітньому середовищу. В освітньому середовищі викладач і студентський колектив закладу вищої освіти пов'язані як суб'єкти спільної діяльності.

Аналіз досліджень. В. Слободчиков, Н. Спічко, Е. Оспеннікова розглядають освітнє середовище як чинник, що забезпечує саморозвиток особистості. В. Слободчиков трактує освітнє середовище як простір, у якому відбувається взаємодія суб'єктів освіти. На його думку, освітнє середовище створює певну атмосферу, дух, комфортність, до якої студент прагне, у яку хоче поринути знову, побудувати її на новому місці як якусь модель, і спонукає учня до процесу її трансляції [5]. Під час пошуку сутності духу закладу вищої освіти враховували напрацювання педагогів-дослідників і викладачів-практиків. Дух закладу вищої освіти трактується по-різному: як феномен «прихованої освіти» (І. Фрумін), «сфера комунікації між викладачами та студентами, студентами між собою» (К. Климович, С. Міллер), «дух Вищої школи» (А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Соловейчик), «соціалізація» (О. Газман), «уклад студентського життя» (А. Тубельський). У сукупності всіх визначень ми виділяли ті, що передають емоційно сприятливий уклад закладу вищої освіти під час організації освітнього процесу в системі навчально-методичної роботи закладу.

Метою статті є визначення характеристики сутності й особливостей духу закладу вищої освіти як емоційно сприятливого фону в організації освітнього процесу в системі навчально-методичної роботи.

Виклад основного матеріалу. Літературні джерела та педагогічний досвід дають можливість виділити сукупність педагогічних умов, що позитивно впливають на результативність підготовки викладачів закладу вищої освіти до створення емоційно сприятливого фону в колективі студентів.

Створення емоційно сприятливого фону засновано на розвитку ініціативи, талантів, творчих здібностей, на вивченні культурних цінностей і традицій закладу, міста, регіону та сприяє духовному здоров'ю кожного члена студентського колективу. Стан емоційно сприятливого фону закладу вищої освіти визначається його спрямованістю, визнанням студентським колективом культурних цінностей, культури організації освітнього процесу, в тому числі традицій, ритуалів, символів, морально-етичних норм і манери поведінки, а також наявністю «знаменитостей» у закладі вищої освіти, ситуації успіху, позитивного власного іміджу та іміджу навчального закладу. Емоційно сприятливий фон закладу вищої освіти визначається знаннями, вміннями, правилами, діяльністю, що привласнює студент; його ставленням до цих знань, умінь, правил, діяльності; ставленням студента до самого себе, до оточуючих його однолітків і дорослих, розумінням ним свого місця в цьому середовищі, його емоційним самовідчуттям у ньому.

Основними характеристиками духу (укладу) як емоційно сприятливого фону в просторі закладу вищої освіти є такі:

- ставлення до закладу вищої освіти як цілісного освітнього простору, де відтворюються еталони педагогічної діяльності, поведінки викладачів і курсантів; здійснюється інноваційна діяльність; створюється методичне забезпечення педагогічного процесу, спрямованого на розвиток колективу курсантів і його членів;
- наявність установки та позитивної мотивації на підготовку як важливого фактора збагачення особистості викладача;
- реалізація цілеспрямованої, систематичної підготовки викладачів до оволодіння педагогічною теорією й досвідом забезпечення емоційно сприятливого середовища колективі курсантів, формування їхньої готовності до забезпечення емоційного клімату в колективі курсантів як важливої характеристики педагогічного професіоналізму;

– задоволення викладачів взаємовідносинами, взаємодією, співпрацею і співтворчістю в ході підготовки в системі методичної роботи;

– наявність благополучного емоційного стану на різних етапах підготовки в системі навчально-методичної роботи закладу вищої освіти;

– націленість учасників навчального процесу на позитивний результат, досягнення проєктованих мети й завдань;

– моніторинг, оцінювання і самооцінювання навчальних досягнень, рівня професіоналізму й характеру позитивного укладу в закладі вищої освіти;

– продуктивність підготовки викладача до створення емоційно сприятливого середовища в студентському колективі.

Загальний дух закладу вищої освіти передбачає включення думки викладача і його бажання шукати відповіді на проблеми й запити практики, роз'яснювати зміст педагогічних явищ і ситуацій, що впливають на результати діяльності колективу курсантів і розвиток курсантів, визначати нестандартний шлях педагогічних рішень.

Дух закладу вищої освіти являє собою ефективну систему управління, засновану на співпраці, взаємодії, здатності викладача до взаємовпливу і взаємної мотивації, коли ставляться перед ним нові завдання, стимулюється й направляється діяльність, яка веде до подальших успіхів у підвищенні рівня їхньої готовності до створення емоційно сприятливого середовища в колективі курсантів. Усе це переконує в необхідності розглядати дух (уклад) закладу вищої освіти як механізм особистісного саморозвитку, самореалізації та самовизначення викладачів; як сукупність умов, що забезпечує їхню готовність до створення емоційно сприятливого середовища в колективі курсантів. Реалізуються проєктні технології розвивального, творчого й соціального характеру. Ці види діяльності спрямовані на формування світогляду, толерантної свідомості, системи цінностей, особистісного, творчого і професійного розвитку студентів, самовираження в різних сферах життя, які сприяють забезпеченню адаптації в емоційно-психологічному середовищі українського та міжнародного співтовариства, підвищення громадянської самосвідомості й соціальної відповідальності.

Також з метою створення емоційно сприятливого фону закладу вищої освіти для найбільш повної самореалізації студентів, максимального задоволення від навчання в інституті необхідно проводити активну роботу з надання соціального захисту й підтримки учасників освітнього про-

цесу, забезпечення соціальних гарантій і розвитку економічних стимулів. В інституті потрібно сформувати емоційно сприятливий уклад, що забезпечує можливість формування загальнокультурних компетенцій випускника, всебічного розвитку особистості, а також безпосередньо сприяє освоєнню основної освітньої програми відповідного напрямку підготовки.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», а також з урахуванням вимог Типового положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, у 2016 році розроблено та затверджено Положення про курсантсько-студентське самоврядування.

Відповідно до цього, у Донецькому юридичному інституті МВС України діє курсантсько-студентське самоврядування, діяльність якого спрямована на реалізацію курсантами і студентами своїх прав та інтересів, сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності, створення необхідних умов для проживання й відпочинку курсантів і студентів, створення різноманітних гуртків, товариств, об'єднань, організацію співробітництва зі студентами, курсантами (слухачами, студентами) інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями. У Донецькому юридичному інституті МВС України керівництво курсантсько-студентського самоврядування здійснює роботу за різними напрямками організаційного плану: організаційні збори парламенту курсантсько-студентського самоврядування, розміщення дієвих заходів у рубриці курсантсько-студентського самоврядування; наукового плану: проведення роз'яснювальної роботи з курсантами і студентами стосовно організації наукової роботи; інформування та залучення курсантів і студентів до наукових конференцій, круглих столів, які проходять в інституті й поза його межами; залучення курсантів і студентів до наукових гуртків, які діють в інституті; участь у заходах, приурочених Дню науки; культурно-масового плану: організація та проведення святкових заходів з нагоди професійних і державних свят; організація відвідування курсантами і студентами інституту культурних установ міста й області; організація відвідування курсантами і студентами інституту матчів з футболу, хокею баскетболу та інших видів спорту, що проводяться в місті; залучення курсантів і студентів до участі у спортивних змаганнях і культурно-масових заходах, що проводяться в інституті та за його межами; у плані співробітництва: організація співробітництва з представниками курсантського і студентського

самоврядування інших вишів України; організація міжнародного співробітництва між органами курсантсько-студентського самоврядування; організація співробітництва з Міністерством освіти і науки України; навчального плану: складання рейтингу успішності навчання курсантів і студентів; організація роботи щодо проведення пропаганди дотримання здорового способу життя, профілактики паління, алкоголізму, наркоманії, проведення роз'яснювальної роботи щодо сучасних проблем СНІДу; проведення з курсантами і студентами бесід, спрямованих на моральне й естетичне виховання особистості, пропаганда норм культурної поведінки, правил етикету, проведення роботи спільно з кураторами та викладачами з невстигаючими курсантами і студентами; проведення рейдів відвідуваності занять і контролю успішності курсантів і студентів.

Висновки. Отже, метою такої всебічної роботи є модернізація емоційно сприятливого середовища соціального розвитку, створення умов для становлення професійно й культурно орієнтованої особистості. Для цього у виші діяльність ведеться за такими напрямками, як патріотичне, професійно-трудове, соціально-економічне, соціально-психологічне, медичне, побутове, правове, естетичне, фізичне та екологічне виховання сучасної молоді й висококваліфікованих фахівців. Своєчасне оцінювання цілого комплексу індивідуальних особливостей студента чи курсанта й надання відповідних рекомендацій відіграють важливу роль у системі освіти, між особистісними особливостями й особливостями духу закладу вищої освіти існує певний зв'язок. Деякі аспекти цього зв'язку, а також зміни актуального психічного стану в освітньому процесі можуть оцінюватися через активну позицію та діяльність особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Газман О. С. Неклассическое воспитание. От авторитарной педагогики к педагогике свободы. Москва: МИРОС, 2002. 296 с.
2. Климович М. В. Наукове-методичне середовище педагогічного ВНЗ у професійній підготовці вчителя. Педагогічний альманах: зб. наук. пр. / редкол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон: РІПО, 2012. Вип. 13. С. 128–132.
3. Миллер С. Психология игр. Санкт-Петербург: Университетская книга, 1999. 320 с.
4. Оспенникова Е. В. Информационно-образовательная среда и методы обучения. Школьные технологии. 2002. № 2. С. 31–43.
5. Слободчиков В. И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры. Новые ценности образования. Москва, 1997. Вып. 7. С. 183.
6. Сухомлинский В. А. Письмо о педагогической этике. Народное образование. 1970. № 11. С. 48–52.
7. Спичко Н. А. Образовательная среда в обучении иностранным языкам. Иностранные языки в школе. 2004. № 5. С. 44–48.
8. Тубельский А. Н. Демократизация школы: диалог заинтересованных лиц. Демократическая школа. 2002. № 1. С. 7–11.

REFERENCES

1. Hazman O.S. Neklassycheskoe vospytanye. Ot avtorytarnoi pedahyky k pedahohyke svobodi. [Non-classical education. From authoritarian pedagogy to the pedagogy of freedom]. M.: MYROS, 2002, 296 s. [in Russian]
2. Klymovych M.V. Naukove-metodychne seredyvyshche pedahohichnoho VNZ u profesiinoi pidhotovtsi vchytelia. [The scientific and methodical center of pedagogical establishments at the professional preparatory teacher]. Pedahohichnyi almanakh: zb. nauk. pr. / redkol. V.V. Kuzmenko [ta in.]. Kherson: RIPO, 2012. Vyp. 13, S. 128–132 [in Ukrainian]
3. Myller S. Psykholohyia yhr [Psychology of games]. SPb: Unyversytetskaia knyha, 1999, 320 s. [in Russian]
4. Ospennykova E.V. Ynformatsyonno-obrazovatelnaia sreda y metody obucheniya. [Information-educational environment and teaching methods]. Shkol. tekhnolohyy, 2002, № 2, S. 31–43 [in Russian]
5. Slobodchikov V.Y. Obrazovatelnaia sreda: realizatsiya tselei obrazovanyia v prostranstve kultury. Novye tsennosti obrazovanyia. [Educational environment: the realization of the goals of education in the space of culture. New values of education]. M., 1997, Выр. 7, S. 183 [in Russian]
6. Sukhomlynskyi V.A. Pysmo o pedahohycheskoi yetyke. Narodnoe obrazovanye. [A letter about pedagogical theory]. 1970, № 11, S. 48–52 [in Russian]
7. Spychko N.A. Obrazovatelnaia sreda v obuchenyy unostrannym yazykam Ynostrannyye yazyky v shkole. [Educational environment in teaching foreign languages]. 2004, № 5, S. 44–48 [in Russian]
8. Tubelskyi A.N. Demokratyzatsiya shkoly: dyaloh za ynteresovannykh lyts Demokratycheskaia shkola. [Democratization of the school: a dialogue of stakeholders. Democratic School]. 2002, № 1, S. 7–11 [in Russian]